

Vitale verbindingen: een betrokken buurt, een veilige buurt?

Maandag 5 november 2007

Organisatie: De Rode Hoed in samenwerking met Laagland'advies

Geeft een groter gevoel van verbondenheid ook een groter gevoel van veiligheid? Dit actuele thema stond centraal in deze bijeenkomst ter gelegenheid van de uitreiking van de Vitale Verbindingen Prijs 2007: een prijs die Laagland'advies tweejaarlijks uitreikt voor het beste idee om mensen te verbinden en de leefbaarheid in eigen buurt te vergroten. Welke verantwoordelijkheden horen bij burgers, welke bij de gemeente en welke bij de politie? En welke projecten vergroten met succes ons gevoel van veiligheid?

Gespreksleider Hester Macrander leidde het thema in met een persoonlijk verhaal over hoe zij zich voelt in haar woonwijk in Arnhem. Niet erg veilig en niet erg betrokken, was haar conclusie, maar tegelijkertijd had ze het te druk om goede voornemens om daar zelf iets aan te veranderen tot uitvoering te brengen. Ze vroeg daarom allereerst de genomineerden voor de Vitale Verbindingen Prijs 2007 te vertellen hoe zij dat aanpakten: Marij te Gloerich en Inge Permentier van het Kindercafé in Deventer, een vertegenwoordiger van Stichting ARKA in het Limburgse Horst en Laura Wille van Far West, Amsterdam.

Kindercafé: verbeter de wereld, begin bij de kinderen

Met het Kindercafé hebben Gloerich en Permentier een ontmoetingsplek opgezet voor de bewoners van hun Vinex-wijk. In zo'n gloednieuwe wijk wordt weinig over de schutting gekeken, merkten zij, en vanuit het idee dat kinderen verbinden bedachten ze het Kindercafé. Ouders en kinderen komen er samen naartoe om mee te doen aan allerlei activiteiten en cursussen, die zoveel mogelijk worden verzorgd door vrijwilligers uit de wijk. In de vijf weken dat het open is, blijkt het Kindercafé al een succes. De initiatiefnemers willen van het nu nog gesubsidieerde en gesponsorde project op de langere termijn een zichzelf bedruipend centrum maken waar zij zelf op den duur een inkomen uit kunnen halen.

Stichting ARKA: Poolse migranten verwelkomen in de samenleving

De mensen van Stichting ARKA was opgevallen dat de vele Poolse gastarbeiders in Noord-Limburg (nu al zo'n 20.000) zeer geïsoleerd leefden van de Nederlandse samenleving. Alleen op zondag ontmoetten zij elkaar in de kerk. Vanuit die ontmoetingsplek waren de vrijwilligers van de stichting begonnen sociaal-cultureel werk op te zetten. Inmiddels is er niet alleen een Poolse parochie inclusief een Poolse pastoor, maar ook een speciale winkel waar deze mensen terecht kunnen voor informatie en ondersteuning. Dat doet de stichting niet voor, maar samen met de Polen: zij faciliteert een werkgroep uit de Poolse gemeenschap bij het opzetten van activiteiten. Bovendien werken de initiatieven twee kanten op. Zo worden er niet alleen cursussen Nederlands voor Polen gegeven, maar ook Pools voor Nederlanders.

Far West: samen met bewoners voor leefbaarheid

De laatste nominatie was voor woningcorporatie Far West die in de westelijke stadsdelen van Amsterdam op grote schaal nieuwbouw neerzet. Omdat er in die wijken veel onveiligheid en slechte leefbaarheid wordt ervaren, wil Far West nu in een vroeg stadium de kans grijpen om samen met bewoners platforms op te zetten die mensen bij elkaar brengen. Voor elke leeftijdsgroep - kinderen, jongeren en volwassenen - is een aanpak op maat. Daarmee zet de corporatie zich niet alleen in voor de woningbouw, maar ook voor het sociale en economische floreren van de buurt.

Henk Oosterling: van repressie naar potentiëring

Filosoof Henk Oosterling zette vervolgens de toon van de avond met een inleiding vol praktische oplossingen. Verbonden ben je in een samenleving altijd, begon hij, maar betrokkenheid is iets actiefs dat voortkomt uit angst of uit interesse. Om echt betrokken te kunnen zijn moet er echter wel sprake zijn van een richting, van zingeving. Van daaruit kun je op zoek gaan naar een voor jou evenwichtige betrokkenheid ergens tussen de uitersten van onverschilligheid en paternalisme. De grootste uitdaging is om daarbij de mensen mee te krijgen die niet religieus en niet humanistisch geïnspireerd in het leven staan: twintig procent van de Nederlanders behoort volgens een WRR-rapport uit 2006 tot die groep.

Maar hoe betrokken moeten, kunnen of willen we zijn? De samenleving doet in dit opzicht vaak een beroep op ons, misschien wel te vaak: participathologie noemde Oosterling dat. Ook signaleerde hij een

spanning tussen de matiging die de politiek graag van ons zou zien en de excessen waartoe de economie ons wil verleiden. In repressie en preventie als oplossingen zag hij niets: ze zijn eigenlijk niet van elkaar te onderscheiden en leveren geen meetbare resultaten op. Wat werkt dan wel? Het geld dat aan repressie en preventie wordt uitgegeven besteden aan 'potentiëring': oftewel investeren in sociaal en menselijk kapitaal om te komen tot een kapitaalcrachtige netwerksamenleving.

Niet voor niets formuleerde de filosoof zijn oplossing in markttermen: de problemen zijn immers sociaal-economisch en niet cultureel of religieus, ook al denken we dat vaak. De belangrijkste factoren in het opbouwen van sociaal kapitaal, ontleende Oosterling aan de politicoloog Robert Putnam, zijn jeugd, school en werk. Hij wilde dan ook beginnen bij scholieren, studenten, stagiaires en starters. Niet door ze te drillen in strafkampen, maar door ze vaardigheden mee te geven. 'Als je een vaardigheid beheerst word je serieus genomen, kun je je eigenwaarde ontwikkelen en heb je gevoel voor grenzen. Dan weet je waar je iets voor doet en krijg je die zingeving die leidt tot educatie, participatie en integratie.'

Concreet pleitte Oosterling voor maatschappelijke stages in alle schooltypen, waarbij elke stagiair aan het werk gaat in de wijk waar hij daarvoor op school zat. Zo zag hij een Turkse economiestudent ondernemers ondersteunen in de wijk van zijn middelbare school. Als zo'n student dan ook nog perspectief krijgt op een goede woning in zijn oude buurt, houdt de stad meteen de hoger opgeleiden en meer kapitaalcrachtigen die ze zo graag wil vanzelf binnen.

Zelf is de filosoof betrokken bij veel projecten die uitgaan van zijn idee van potentiëring. Bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van een plein in Amsterdam-West waarin buurtkinderen een belangrijke rol speelden - op dit plein wordt niets vernield, omdat zij het ervaren als van hun. En bij een buurtmediatieproject waarin jongeren als bemiddelaars optreden bij conflicten tussen ouderen en jongeren in de buurt. 'Er zijn zoveel van dergelijke voorbeelden te geven die de media niet halen.'

De politie heeft in Oosterlings ideaalbeeld een belangrijke rol. Zij investeert in de gemeenschap door daar intensieve, wederzijdse contacten mee op te bouwen en te onderhouden, in plaats van alle aandacht te besteden aan repressie. 'Wordt de politieman dan een welzijnswerker? Misschien wel, en dat is niet erg.'

Nodig voor dit alles is *interesse* in de meest letterlijke betekenis van het woord: 'tussenin zijn', 'middenin zijn'. En geldt: dat is er, maar het ligt versnipperd over allerlei departementen en organisaties - een einde aan het verkokerde denken is dus een tweede voorwaarde. 'De cruciale vraag is: waar liggen wiens belangen? Als we die vraag weten op te lossen, komt er ruimte voor een oprechte nieuwe belangstelling.'

Leo Wilde: laat veiligheid niet aan de politie over

Enthousiast reageerden de eerste mensen die gespreksleider Macrander in de zaal om een reactie vroeg op Oosterlings verhaal. Zijn nadruk op interesse in plaats van angst en vaardigheden in plaats van repressie kreeg grote instemming. Ook commissaris Leo Wilde van de politie Amsterdam Amstelland was blij: 'Ik zou niet snel een filosoof in de regering willen hebben, maar deze wel. Oosterling heeft met deze inleiding mijn hart gestolen.'

Wilde kreeg als tweede spreker de gelegenheid om wat uitvoeriger op de voorzet van Oosterling in te gaan. Ook hij zag repressie als iets waar om geroepen wordt uit angst voor het onbekende: 'We missen het vertrouwen dat we kunnen blijven wie we zijn, en daarom criminaliseren en marginaliseren we anders zijn.' Ook bestuurders en politiemensen maken zich daaraan schuldig.

Zelf geloofde hij juist in de multiculturele samenleving. Het zijn nu weliswaar Marokkaanse jongens die problemen op straat veroorzaken, zei hij, maar in Amsterdam zijn er altijd dat soort straatjochies geweest: 'Dat heeft de stad groot en weerbaar gemaakt.' Toch betrapte hij zichzelf ook wel eens op discriminatie, zoals toen hij afgelopen zomer in Marokko een woestijntocht maakte en bij een bedoeïenenfamilie werd uitgenodigd. Na een tijdje durfde hij de gastvrouw te bekennen dat hij haar er wat beangstigend vond uitzien, met haar gezicht helemaal in zwarte doeken gewikkeld en alleen haar ogen zichtbaar. Daarop haalde de vrouw een spiegel en hield die hem voor. 'Ik zag er bijna precies zo uit, met mijn hoofd bijna helemaal bedekt met textiel tegen het woestijnzand.'

Hij was ongelukkig geweest met de uitspraken van de Amsterdamse korpschef Welten over Franse toestanden in stadsdeel Slotervaart na de recente dood van een verwarde Marokkaanse man door een politiekogel nadat hij agenten met een mes had aangevallen. 'Franse toestanden hebben wij niet, maar

we kunnen ze wel krijgen als we niets doen.' Wat de politie doet, leek al dicht in de buurt te komen van wat Oosterling graag zag. 'Uit interesse gaan wij al jarenlang relaties aan met allerlei mensen en instanties in de buurten. Daardoor hadden we in Slotervaart binnen een uur alle Marokkaanse agenten uit het korps ter plekke en binnen twee uur organisaties van ouders en imams uit de buurt om de tafel. We hebben elkaar van advies gediend en gezamenlijk de rust bewaard. De politie beseft heel goed dat zij alleen het kwaad niet kan keren.'

Hij benadrukte dat we ons allemaal actief moeten opstellen en veiligheid dan ook niet aan de politie moeten overlaten. 'Dan krijg je alleen repressie en dat leidt tot een politiestaat waarin onmenselijke dingen gebeuren. Dat staat haaks op het perspectief van interesse en het soort samenleving dat ik ons allemaal gun.' Ter verduidelijking gaf hij als voorbeeld dat uit onderzoek was gebleken dat homoseksuelen die slachtoffer worden van geweld vaak geen aangifte doen omdat ze dat niet interessant vinden. 'Hoe moeten wij dan iets verbeteren? Als mensen geen interesse meer hebben, kan de politie niets meer betekenen.'

Napraten met de zaal: hoe interesseer je iemand die zich niet interesseert?

Was dit een antwoord op Oosterlings pleidooi, vroeg gespreksleider Macrander de filosoof op zijn beurt weer te reageren op de uitspraken van de politiecommissaris. Oosterling ging het niet zozeer om 'policing', zei hij, maar om het bouwen aan een gemeenschap die zelf problemen aanpakt. Maar hoe doen we dat dan, wilde Macrander weten van de zaal. Een vrouw vroeg zich daarop af of veiligheid en betrokkenheid eigenlijk wel zo samenhangen: 'Als de veiligheid afneemt, doet de betrokkenheid dat ook; maar als de veiligheid toeneemt, gaat de betrokkenheid niet vanzelfsprekend mee.' Iemand anders vond ook dat die automatische verbinding ter discussie moest worden gesteld omdat betrokkenheid niet altijd de oplossing voor onveiligheid biedt. Wilde was het met haar eens: 'Elke situatie heeft een eigen oplossing nodig en daarvoor hoeft niet iedereen per definitie mee te doen.'

Een man legde de vinger op een paradox: volgens Oosterling moeten we vooral de groep mensen interesseren die zich voor niets interesseert - hoe kan dat? Dat klopte inderdaad voor volwassenen, antwoordde de filosoof, en dat was de reden dat hij inzet op het (basis)onderwijs en trajecten die jongeren niet loslaten. 'Dit moet vanaf jonge leeftijd worden opgepakt, maar het onderwijs verziekt het nu door kinderen hun nieuwsgierigheid af te leren.'

Best practices: zelf bereiken we meer

In aanloop naar de prijsuitreiking kregen nog drie initiatiefnemers de kans om te vertellen over hun projecten in de buurt. Jongerenwerker John Bontrop uit Utrecht boekt successen in een samenwerkingsverband met supermarkt Jumbo: al tientallen probleemjongeren hebben door de bemiddeling en begeleiding van Bontrop en zijn collega hun weg naar werk gevonden. Louk Israëls bracht met de Buurtpreventievereniging in Blaricum tweehonderd geïsoleerd levende buurtbewoners bij elkaar die nu samen een beveiligingsbedrijf inhuren dat in hun woongebied surveilleert ter voorkoming van de vele inbraken.

Twee bewoners van een hoogbouwflat in Zoetermeer, Drewes van Huizen en Erwin Meester, vertelden hoe zij in actie waren gekomen tegen veelvuldige inbraken in de kelderboxen en daaruit uiteindelijk een hecht samenwerkingsverband opbouwden van bewoners met de politie, de woningbouwvereniging en andere instellingen. Zij bleken de ideeën van korpschef Wilde al helemaal te hebben omarmd: 'Onze gedachte is: de problemen zijn niet van de overheid of de politiek, maar van ons. Waar wij zelf - met ondersteuning - beginnen, bereiken we meer.'

De winnaar van de Vitale Verbindingen Prijs 2007

Wie was nu de winnaar van de Vitale Verbindingen Prijs 2007? Namens de jury nam Ingrid Rebel de drie genomineerden nog even door. De jury had gelet op hoe vernieuwend, hoe functioneel en hoe financieel haalbaar de projecten waren. Dat verbinden begint bij het kind, was de jury helemaal eens met de dames van Het Kindercafé en dat zij dat in een Vinex-wijk waren gestart, vonden de leden een sterk idee. Stichting ARKA werd vooral geprezen voor het feit dat zij doet wat we in Nederland bij eerdere groepen immigranten hebben nagelaten: ze echt ontvangen. En dat Far West zich als woningcorporatie druk maakt om meer dan bakstenen alleen, en dat bovendien leefstijdsfasebewust doet, vond de jury ook prijzenswaardig.

Hoe belangrijk beginnen bij het kind is, had Laagland'advies al eerder ontdekt, vertelde vervolgens directeur Mieke Hanemaaijer. De vorige winnaar, De Bakkerij, is ook een initiatief waarin kinderen centraal staan. Dankzij de 175 adviesuren die verbonden zijn aan de prijs, had dit project zich flink verder kunnen ontwikkelen. Diezelfde hoop sprak ze ook uit voor de winnaar van 2007: het Kindercafé.

Tekst: Irene Geerts